

USTAWA

z dnia 16 października 1992 r.

o orderach i odznaczeniach.

Rozdział I

Przepisy ogólne

Art. 1. 1. Rzeczpospolita Polska zapewnia ciągłość tradycji narodowych w wyróżnianiu zasług, cnót obywatelskich i wybitnych osiągnięć.

2. Najwyższym wyróżnieniem zasług cywilnych i wojskowych położonych w czasie pokoju lub wojny dla chwały i rozwoju Rzeczypospolitej Polskiej są ordery i odznaczenia.

3. Ordery w każdej klasie i odznaczenia w każdym stopniu nadaje się jeden raz, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej.

4. Ordery i odznaczenia nadaje się na zasadach określonych w ustawie.

Art. 2. 1. Ordery i odznaczenia nadaje Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Prezydent nadaje ordery z własnej inicjatywy lub na wniosek Prezesa Rady Ministrów oraz Kapituł Orderów.

3. Prezydent nadaje odznaczenia z własnej inicjatywy lub na wniosek Prezesa Rady Ministrów, ministrów, kierowników urzędów centralnych oraz wojewodów.

4. Ordery i odznaczenia wojenne w czasie wojny nadaje w Siłach Zbrojnych, z upoważnienia Prezydenta, Naczelny Dowódca Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 3. 1. Z wnioskiem o nadanie Orderu Odrodzenia Polski lub Krzyża Zasługi posłowi lub senatorowi można wystąpić po wygaśnięciu mandatu osoby proponowanej do odznaczenia.

2. Przepis ust. 1 stosuje się również do osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe określone w odrębnych przepisach — w okresie zajmowania tych stanowisk.

3. Przepisów ust. 1 i 2 nie stosuje się w czasie wojny.

Art. 4. 1. Ordery i odznaczenia nadaje się obywatelom polskim.

2. Ordery i odznaczenia mogą być nadawane również cudzoziemcom za zasługi położone dla Rzeczypospolitej Polskiej lub jej obywateli, a także stosownie do zwyczajów międzynarodowych.

Art. 5. Obywatel polski może przyjąć order, odznaczenie lub inne zaszczytne wyróżnienie nadane przez najwyższe władze obcego państwa, po uzyskaniu na to zgody Prezydenta.

Art. 6. Ordery i odznaczenia wojenne są nadawane tylko w czasie wojny lub nie później niż przez pięć lat od jej zakończenia.

Art. 7. Ordery i odznaczenia mogą być nadawane pośmiertnie.

Art. 8. Postanowienia Prezydenta o nadaniu orderów i odznaczeń są publikowane w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

Art. 9. 1. Prezydent, w drodze rozporządzenia, określa:

- 1) opis, materiał, wymiary i wzory rysunkowe odznak orderów i odznaczeń określonych w ustawie,
- 2) szczegółowy tryb postępowania w sprawach o nadanie orderów i odznaczeń oraz wzory odpowiednich dokumentów.

2. Prezydent, w drodze rozporządzenia, może określić sposób, a także okoliczności noszenia odznak orderów i odznaczeń.

Rozdział II

Ordery

Art. 10. 1. Ustanowiony w roku 1705 i odnowiony przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej ustawą z dnia 4 lutego 1921 r. Order Orła Białego jest najwyższym orderem Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Order Orła Białego nadawany jest za znamienite zasługi zarówno cywilne, jak i wojskowe, położone w czasie pokoju lub wojny, dla chwały i pożytku Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 11. 1. Ustanowiony w roku 1792, a zatwierdzony Konstytucją Sejmu Rzeczypospolitej z dnia 23 listopada 1793 r. i przywrócony przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej ustawą z dnia 1 sierpnia 1919 r. Order Wojenny Virtuti Militari jest nagrodą za wybitne czyny wojenne połączone z wyjątkową ofiarnością i odwagą.

2. Order Wojenny Virtuti Militari dzieli się na pięć klas:

klasa I — Krzyż Wielki Orderu Wojennego Virtuti Militari,

klasa II — Krzyż Komandorski Orderu Wojennego Virtuti Militari,

klasa III — Krzyż Kawalerski Orderu Wojennego Virtuti Militari,

klasa IV — Krzyż Złoty Orderu Wojennego Virtuti Militari,

klasa V — Krzyż Srebrny Orderu Wojennego Virtuti Militari.

3. Order Wojenny Virtuti Militari może być nadany:

- 1) Krzyż Wielki Orderu Wojennego Virtuti Militari — Naczelnemu Dowódcy Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej za zwycięską wojnę lub dowódcy armii albo wyższemu dowódcy za całokształt działalności w czasie wojny,
- 2) Krzyż Komandorski Orderu Wojennego Virtuti Militari — dowódcy armii lub innemu wyższemu dowódcy za śmiały i pełny inicjatywy prowadzenie operacji wojennej, mającej duże znaczenie dla przebiegu wojny,
- 3) Krzyż Kawalerski Orderu Wojennego Virtuti Militari — dowódcy jednostki bojowej za nadzwyczajne czyny bojowe lub wybitną inicjatywę, połączoną z umiejętnym i skutecznym dowodzeniem, a wyjątkowo oficerowi sztabu za współpracę z dowódcą, jeżeli współpraca ta w sposób wybitny przyczyniła się do zwycięstwa w bitwie,
- 4) Krzyż Złoty Orderu Wojennego Virtuti Militari — oficerowi za umiejętne i skuteczne dowodzenie jednostką bojową lub za inny czyn zapewniający sukces bojowy; podoficerowi lub żołnierzowi posiadającemu już Krzyż Srebrny za czyn wybitnego męstwa, połączony z narażeniem życia,
- 5) Krzyż Srebrny Orderu Wojennego Virtuti Militari — dowódcy lub żołnierzowi za śmiały czyn bojowy lub osobiste męstwo, a także osobom cywilnym za okazanie niezwykłego męstwa.

4. Krzyż Srebrny Orderu Wojennego Virtuti Militari może być nadany formacji walczącej lub miejscowości.

Art. 12. 1. Ustanowiony przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej ustawą z dnia 4 lutego 1921 r. Order Odrodzenia Polski jest nagrodą za wybitne zasługi położone w służbie Państwu i społeczeństwu.

2. Order Odrodzenia Polski dzieli się na pięć klas:

klasa I — Krzyż Wielki Orderu Odrodzenia Polski,

klasa II — Krzyż Komandorski z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski,

klasa III — Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski,

klasa IV — Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski,

klasa V — Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski.

3. Order Odrodzenia Polski jest nadawany osobom, które zasłużyły się Polsce zwłaszcza poprzez:

- 1) wybitne osiągnięcia w podejmowanej z pożytkiem dla kraju działalności państwowej i publicznej,
- 2) szczególne zasługi dla umacniania suwerenności i obronności kraju,

- 3) szczególne zasługi dla rozwoju gospodarki narodowej, służby publicznej oraz wybitną twórczość naukową, literacką i artystyczną,
- 4) wybitne zasługi dla rozwoju współpracy Rzeczypospolitej Polskiej z innymi państwami i narodami.

Art. 13. 1. Order Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej jest nagrodą za wybitne zasługi położone dla współpracy między narodami. Order jest nadawany cudzoziemcom i zamieszkałym za granicą obywatelom polskim, którzy swoją działalnością wnieśli wybitny wkład we współpracę międzynarodową oraz współpracę łączącą Rzeczypospolitą Polską z innymi państwami i narodami.

2. Order Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej dzieli się na pięć klas:

- klasa I — Krzyż Wielki Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej,
- klasa II — Krzyż Komandorski z Gwiazdą Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej,
- klasa III — Krzyż Komandorski Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej,
- klasa IV — Krzyż Oficerski Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej,
- klasa V — Krzyż Kawalerski Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej.

Rozdział III

Odnaczenia

Art. 14. 1. Ustanowiony przez Radę Obrony Państwa rozporządzeniem z dnia 11 sierpnia 1920 r. Krzyż Walecznych jest odznaczeniem wojennym i stanowi nagrodę za czyny męstwa i odwagi wykazane w boju.

2. Krzyż Walecznych może być nadany tej samej osobie czterokrotnie.

3. Krzyż Walecznych może być nadany także formacji walczącej lub miejscowości.

Art. 15. 1. Ustanowiony przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej dekretem z dnia 19 października 1942 r. Krzyż Zasługi z Mieczami jest odznaczeniem wojennym i stanowi nagrodę za czyny męstwa i odwagi dokonane w czasie wojny nie bezpośrednio w walce z nieprzyjacielem, a także położone w czasie wojny zasługi względem Państwa lub jego obywateli w warunkach szczególnie niebezpiecznych.

2. Krzyż Zasługi z Mieczami dzieli się na trzy stopnie:

- I stopień — Złoty Krzyż Zasługi z Mieczami,
- II stopień — Srebrny Krzyż Zasługi z Mieczami,
- III stopień — Brązowy Krzyż Zasługi z Mieczami.

3. Krzyż Zasługi z Mieczami może być nadany tej samej osobie w każdym stopniu dwukrotnie.

Art. 16. 1. Ustanowiony przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej ustawą z dnia 23 czerwca 1923 r. Krzyż Zasługi jest nagrodą dla osób, które położyły zasługi dla Państwa lub obywateli spełniając czyny przekraczające zakres ich zwykłych obowiązków, a przynoszące znaczną korzyść Państwu lub obywatelom.

2. Krzyż Zasługi dzieli się na trzy stopnie:

- I stopień — Złoty Krzyż Zasługi,
- II stopień — Srebrny Krzyż Zasługi,
- III stopień — Brązowy Krzyż Zasługi.

3. Krzyż Zasługi może być nadany także za:

- 1) wzorowe, wyjątkowo sumienne wykonywanie obowiązków wynikających z pracy zawodowej,
- 2) ofiarną działalność publiczną,
- 3) ofiarne niesienie pomocy oraz działalność charytatywną.

4. Krzyż Zasługi tego samego stopnia może być nadany tej samej osobie dwukrotnie.

5. Przed nadaniem Krzyża Zasługi wyższego stopnia powinny upłynąć co najmniej 3 lata; odstępstwo od tej zasady jest dopuszczalne wyjątkowo.

Art. 17. 1. Ustanowiony przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej rozporządzeniem z dnia 7 marca 1928 r. Krzyż Zasługi Za Dzielność nadaje się policjantom, funkcjonariuszom Urzędu Ochrony Państwa, Straży Granicznej, Straży Pożarnej oraz żołnierzom za czyny spełnione w specjalnie ciężkich warunkach, z wykazaniem wyjątkowej odwagi, z narażeniem życia lub zdrowia, w obronie prawa, nietykalności granic państwowych oraz życia, mienia i bezpieczeństwa obywateli.

2. Krzyż Zasługi Za Dzielność może być nadany tej samej osobie wielokrotnie.

3. Krzyż Zasługi Za Dzielność może być wyjątkowo nadawany także innym osobom nie wymienionym w ust. 1.

Art. 18. 1. Ustanowiony ustawą z dnia 17 lutego 1960 r. Medal Za Ofiarność i Odwagę stanowi nagrodę dla osób, które z narażeniem życia lub zdrowia ratowały zagrożone życie ludzkie lub mienie.

2. Medal Za Ofiarność i Odwagę może być nadany tej samej osobie wielokrotnie.

Art. 19. Ustanowiony ustawą z dnia 17 lutego 1960 r. Medal Za Długoletnie Pożycie Małżeńskie stanowi nagrodę dla osób, które przeżyły 50 lat w jednym związku małżeńskim.

Rozdział IV

Kapituły Orderów

Art. 20. 1. Na czele Orderu Orła Białego, Orderu Wojennego Virtuti Militari i Orderu Odrodzenia Polski stoją Kapituły.

2. Kapituła stoi na straży honoru orderu, dla którego została ustanowiona.

Art. 21. Kapituła ma prawo wyrażania opinii we wszystkich sprawach dotyczących orderu, a w szczególności:

- 1) opiniuje wnioski o nadanie lub pozbawienie orderu, wniesione przez Prezesa Rady Ministrów przed ich przedstawieniem Prezydentowi,
- 2) może wystąpić do Prezydenta z inicjatywą nadania orderu lub jego pozbawienia,

- 3) zapoznaje się z projektami aktów normatywnych dotyczących orderu,
- 4) może występować do organów uprawnionych o podjęcie inicjatywy ustawodawczej w sprawach dotyczących orderu.

Art. 22. 1. Kapituła po rozpatrzeniu przedstawionych jej wniosków o nadanie lub pozbawienie orderu podejmuje uchwały:

- 1) o pozytywnym zaopiniowaniu wniosku,
 - 2) stwierdzające, że przedstawiony wniosek nie uzasadnia nadania lub pozbawienia orderu lub że wniosek nie może zostać uwzględniony z powodu niezgodności z obowiązującymi przepisami prawa.
2. Kapituła może przed wydaniem ostatecznej opinii zwrócić się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku.
3. Kapituła może zaproponować nadanie innej niż proponowana klasy orderu.

Art. 23. 1. Kapitułę Orderu Orła Białego tworzą Wielki Mistrz Orderu i pięciu członków Kapituły.

2. Prezydent z tytułu swego wyboru na ten urząd staje się Kawalerem Orderu Orła Białego, Wielkim Mistrzem Orderu i przewodniczy jego Kapitułe.

3. Członków Kapituły powołuje Wielki Mistrz spośród Kawalerów Orderu Orła Białego na pięć lat.

4. Kapituła wybiera ze swego grona Kanclerza Orderu i Sekretarza Kapituły. Kanclerz Orderu zastępuje Wielkiego Mistrza jako przewodniczącego Kapituły.

Art. 24. 1. Kapitułę Orderu Wojennego *Virtuti Militari* w czasie pokoju tworzą Kanclerz Orderu oraz pięciu członków Kapituły.

2. Stojącego na czele Kapituły Kanclerza Orderu oraz członków Kapituły powołuje Prezydent spośród Kawalerów Orderu Wojennego *Virtuti Militari* na pięć lat.

3. Kapituła wybiera ze swego grona zastępcę Kanclerza Orderu oraz Sekretarza Kapituły.

4. Przepisów ust. 1—3 nie stosuje się w czasie wojny.

Art. 25. 1. Kapitułę Orderu Odrodzenia Polski tworzą Wielki Mistrz Orderu i ośmiu członków Kapituły.

2. Prezydent z tytułu swego wyboru na ten urząd staje się Kawalerem Orderu Odrodzenia Polski I klasy, Wielkim Mistrzem Orderu i przewodniczy jego Kapitułe.

3. Członków Kapituły powołuje Wielki Mistrz spośród Kawalerów Orderu Odrodzenia Polski na pięć lat.

4. Kapituła wybiera ze swego grona Kanclerza Orderu i Sekretarza Kapituły. Kanclerz Orderu zastępuje Wielkiego Mistrza jako przewodniczącego Kapituły.

Art. 26. Członkami Kapituł Orderów mogą być tylko obywatele polscy.

Art. 27. Kapituła Orderu działa na podstawie swojego statutu, zatwierdzonego przez Prezydenta.

Art. 28. Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej zapewnia Kapitułom Orderów obsługę administracyjną i techniczną.

Rozdział V

Tryb nadawania i wręczenia orderów i odznaczeń

Art. 29. 1. Organy wymienione w art. 2 ust. 3 przedstawiają Prezydentowi wnioski o nadanie odznaczeń za zasługi w dziedzinach objętych zakresem ich działania.

2. O nadanie odznaczeń osobom związanym z obszarem województwa miejscem zamieszkania, pracy lub działalności mogą występować wojewodowie.

Art. 30. 1. Organy uprawnione występują do Prezydenta z wnioskiem o nadanie orderu lub odznaczenia z własnej inicjatywy lub z inicjatywy jednostek organizacyjnych im podległych, organów samorządowych, organizacji społecznych i zawodowych.

2. Zgłoszenie inicjatywy nadania orderu lub odznaczenia nie zobowiązuje organu uprawnionego do przedstawienia Prezydentowi wniosku w tej sprawie.

3. Nieprzedstawienie Prezydentowi wniosku o nadanie orderu lub odznaczenia przez organ uprawniony wymaga zawiadomienia i podania przyczyny zgłaszającemu inicjatywę.

Art. 31. 1. Wnioski o nadanie orderów i odznaczeń wojennych przedstawia Prezydentowi Minister Obrony Narodowej.

2. Wnioski o nadanie Krzyża Zasługi Za Dzielność przedstawia Prezydentowi Minister Spraw Wewnętrznych albo Minister Obrony Narodowej.

3. Wnioski o nadanie Medalu Za Długoletnie Pożycie Mażeńskie przedstawiają Prezydentowi wojewodowie.

4. Wniosek o nadanie orderu lub odznaczenia osobie nie posiadającej obywatelstwa polskiego lub zamieszkałej stale za granicą przedstawia Prezydentowi Minister Spraw Zagranicznych.

Art. 32. Z wnioskiem o odznaczenie zasłużonych osób zmarłych można występować wyjątkowo w uznaniu szczególnych i godnych upamiętnienia zasług dla Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 33. 1. Odznaki orderów i odznaczeń wręcza Prezydent.

2. Odznaki orderów i odznaczeń w imieniu Prezydenta mogą wręczać osoby uprawnione do występowania do Prezydenta z wnioskami o nadanie orderów i odznaczeń oraz ich zastępcy, a także:

- 1) w Siłach Zbrojnych — dowódcy upoważnieni przez Ministra Obrony Narodowej (w czasie wojny przez Naczelnego Dowódcę Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej) oraz Ministra Spraw Wewnętrznych,
- 2) za granicą — kierownicy polskich przedstawicielstw dyplomatycznych oraz kierownicy urzędów konsularnych.

3. Prezydent może upoważnić inne osoby do wręczania odznak orderów i odznaczeń w jego imieniu.

Art. 34. Akt wręczenia odznak orderów i odznaczeń, dokonywany w imieniu Prezydenta, jest poprzedzony wypowiedzeniem formuły „W imieniu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej wręczam...”.

Art. 35. 1. Jeżeli osoba odznaczona zmarła przed wręczeniem jej odznaki orderu lub odznaczenia, doręcza się jej najbliższej rodzinie osoby zmarłej.

2. W razie nadania orderu lub odznaczenia pośmiertnie, stosuje się ceremoniał dekoracji ustalany każdorazowo, odpowiednio do okoliczności.

Rozdział VI

Pozbawienie orderów i odznaczeń

Art. 36. 1. Prezydent może podjąć decyzję o pozbawieniu orderów i odznaczeń na wniosek Kapituł Orderów, organów wymienionych w art. 2 ust. 2 i 3 oraz z własnej inicjatywy po zasięgnięciu opinii wnioskodawcy, a w przypadku pozbawienia orderu — po zasięgnięciu opinii odpowiedniej Kapituły, w razie stwierdzenia, że:

- 1) nadanie orderu lub odznaczenia nastąpiło w wyniku wprowadzenia w błąd albo
- 2) odznaczony dopuścił się czynu, wskutek którego stał się niegodny orderu lub odznaczenia.

2. Decyzja o pozbawieniu może dotyczyć wszystkich lub tylko niektórych orderów i odznaczeń.

3. Postanowienia Prezydenta w sprawie pozbawienia orderu lub odznaczenia są publikowane w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

Rozdział VII

Przepisy szczególne i końcowe

Art. 37. Państwo ma wyłączne prawo wyrobu odznak orderów i odznaczeń. Prawo to wykonuje jednostka gospodarcza określona przez Kancelarię Prezydenta.

Art. 38. Ustawa wchodzi w życie w terminie i na zasadach określonych ustawą — Przepisy wprowadzające ustawę o orderach i odznaczeniach, uchylające przepisy o tytułach honorowych oraz zmieniające niektóre ustawy.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej: *L. Wałęsa*